

1. Referentie

Referentie	Delrue, K. & Hillewaere, K. (2001). <i>De druiven zijn toch te zuur...Schooletnografisch onderzoek in het secundair onderwijs. Eindrapport</i> . Onuitgegeven onderzoeksrapport, UGent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.
Taal	Nederlands
ISBN	/
Publicatievorm	Onderzoeksrapport

2. Abstract

Het onderzoeksrapport betreft een schooletnografisch onderzoek in twee Vlaamse secundaire scholen waarbij men telkens 1 klas uit de tweede graad beroepsonderwijs en 1 klas uit de tweede graad technisch onderwijs selecteerde. Men selecteerde de klassen met de meest heterogene (sociale, culturele, etnische achtergrond) leerlingensamenstelling. De probleemstelling was hierbij hoe schoolactoren (directie, leerkrachten, leerlingen) in een sociaal-cultureel gemengde schoolsetting interageren. Men beschrijft hierbij de interactie tussen de jongeren onderling en tussen de jongeren en hun leerkrachten vanuit het perspectief van de jongeren. Ook bespreekt men het leerkrachthandelen en duidt men het 'vallen en opstaan' van de leerkrachten in de interactie met hun leerlingen.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Onderwijs
Trefwoord(en)	Allochtonen, autochtonen, BSO, interactie, intercultureel onderwijs, leerkrachtstijlen, leerlingen, TSO

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	/
Onderzoeker(s)	Kaat Delrue & Katrijn Hillewaere Steunpunt Intercultureel Onderwijs Sint-Pietersnieuwstraat 49 9000 Gent Tel: 09/ 264 70 45 Fax: 09/ 264 70 49 info@steunpuntico.be http://www.steunpuntico.be

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Hoe interageren schoolactoren (directie, leerkrachten, leerlingen) in een sociaal-cultureel gemengde schoolsetting? Hoe interageren jongeren met elkaar op school en hoe gaan leerkrachten daarmee om?
Hypothesen	/

6. Methode

Onderzoeks- methode	Kwalitatief etnografisch onderzoek Door middel van participerende observatie en mondelinge interviews Individuele semi-gestructureerde interviews van leerkrachten en groepsinterviews van de jongeren. Open antwoordmogelijkheden
Onderzochte	Men selecteerde twee scholen met een sociaal-cultureel gemengde leerlingensamenstelling. Uit

groep	deze twee scholen selecteerde men twee klassen uit de tweede graad, telkens 1 klas uit het beroepsonderwijs en 1 klas uit het technisch onderwijs. Men koos voor de tweede graad, aangezien dit de middengroep is in het secundair onderwijs en men koos voor de klas met de meest heterogene (sociale, culturele, etnische achtergrond) leerlingensamenstelling.
Bereik	Lokaal (Antwerpen & Gent)

7. Resultaten

Interactie tussen de jongeren onderling	De onderzoekers onderscheiden 3 interactiewijzen : 1. kind-interactiewijze: refereert aan de etnische afkomst, afkomstcultuur, familiale kenmerken of gewoontes 2. leerling-interactiewijze: refereert aan verwachtingen en betekenissen gegenereerd door de school 3. jongeren-interactiewijze: refereert aan door henzelf gegenereerde betekenissen. Deze wijzen wisselen elkaar voortdurend af en de jongeren-interactiewijze treedt sterk op de voorgrond. Tot de kind-interactiewijze rekenen de onderzoekers de interacties tussen alloctone en autochtone jongeren. Deze twee groepen jongeren konden goed met elkaar opschieten, vooral als ze samen de klas op stelten konden zetten. Daarentegen was het zo dat bij de keuze van groepjes of tijdens vrije momenten jongeren met dezelfde etnische achtergrond elkaar opzochten. De etnische achtergrond speelt bij jongeren in het secundair onderwijs veel meer een rol dan in het basisonderwijs. Wat betreft de leerling-interactiewijze merkte men dat de leerlingen duidelijk laten merken dat de les hen interesseert. De leerlingen zijn echter niet altijd betrokken, ze zien de school als een verplichting en spijbelen. De leerlingen hechten op een heel uitdrukkelijke manier veel belang aan hun punten, ze lijken alleen maar te motiveren als het om punten gaat. Anderzijds deed men soms ook onverschillig over slechte punten, vooral als de leerkracht hen er expliciet om vermaant. Wat betreft de jongeren-interactiewijze merkte men dat de leerlingen veel met elkaar gemeenschappelijk hebben zoals hetzelfde soort stoere verhalen, dezelfde interesses, hetzelfde type humor, grote interne solidariteit, het gebruik maken van het schooldiscours. De gewone omgang met elkaar wordt gekenmerkt door het recht voor de raap zijn, het lachen met elkaar, specifiek taalgebruik, fysiek contact, stoer doen, gebruik van humor, plagen en solidariteit. Wat de specifieke vaardigheden van de leerlingen betreft spreekt men hier over : het kennen en hanteren van het schooldiscours, het doorbreken van sancties en/of opmerkingen, het combineren van verschillende activiteiten in de klas en het onderhandelen. De onderzoekers noemen dit vaardigheden van toch wel pientere jongeren maar dit wordt door de leerkrachten echter niet als dusdanig geïnterpreteerd. De elementen binnen de jongeren-interactiewijze gaan voorbij aan de etnisch-culturele specificiteit van de leerlingen.
Interactie vanuit het perspectief van de leerkrachten	De dagelijkse omgang van leerkrachten met leerlingen leert ons dat sommige leerkrachten intuïtief de verschillende interactiewijzen toelaten en er gebruik van maken. Het gebruiken van de interactiewijzen bij jongeren komt zowel reactief als pro-actief voor, waarbij de leerkrachten bepaald leerlinggedrag belonen of stimuleren of waarbij leerkrachten anticiperen op specifiek leerlinggedrag. Een stap verder is de collegiale omgang tussen leerkrachten en leerlingen. Hierbij worden de leerlingen als het ware als collega's beschouwd en worden op hun verantwoordelijkheid aangesproken. Hierbij stelde men vast dat leerkrachten die collegiaal omgaan met hun leerlingen een betere band hebben met hun leerlingen en beter kunnen klashouden. Wat echter vaker voorkomt is de drang naar controle van leerkrachten. De klemtoon ligt dan vooral op het vormelijk gedrag van leerlingen en het accent op het consequent naleven van regels. Ook het hanteren van didactische werkvormen kan binnen deze controletendens geplaatst worden. De keuze van werkvormen wordt bepaald door de drang naar controle. De variatie aan werkvormen was dan ook miniem. De meest voorkomende werkvormen waren het onderwijsleergesprek, individuele en klassikale oefeningen. Omgaan met conflict en chaos behoort tevens tot de dagelijkse omgang van leerkrachten met leerlingen. Bij dergelijke gebeurtenissen wordt het eens te meer duidelijk dat de interactie met leerlingen evenzeer een item moet zijn van het schoolbeleid en niet van individuele leerkrachten alleen. Soms mondten conflicten uit in echte chaos. Op de scholen was er geen beleid om chaos of conflict in te dijken. Goede leerkrachthandelingen worden niet gecommuniceerd of overgenomen. Als men de leerkrachten aan het woord laat over 'wat is

	een goede leerkracht' merkt men op dat de meningen sterk gelijklopend zijn. Tussen de regels merkte men toch dat zij hun leerlingen onderschatten of anders inschatten dan leerlingen uit het ASO. De onderzoekers onderscheiden drie toonaangevende tendenzen in de leerkracht-leerlinginteractie: 1. anticipatie op erger waarbij de nadruk ligt op een controlerende benadering in omgang en leermethodes 2. een ieder voor zich schoolcultuur waarbij goede praktijken een kenmerk is van individuele leerkrachten 3. een fatalistische ondertoon tov verwachtingen van leerkrachten over hun leerlingen
--	--

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

Delrue, K. (2002). Het dagelijks leven in twee secundaire scholen. *Welwijs*, 13, (2).

9. Beleidsaanbevelingen

Nee

10. Samenvatting

Het onderzoek is een schooletnografisch onderzoek met als onderzoeksvraag : Hoe interageren jongeren met elkaar op school en hoe gaan leerkrachten daarmee om? Bijna één schooljaar lang leefden twee onderzoekers mee in twee secundaire scholen. Zowel in een Gentse als in een Antwerpse school werd een klas uit het beroepsonderwijs en een klas uit het technisch onderwijs, telkens uit de tweede graad (3de en 4de jaar) van nabij gevolgd. De geselecteerde scholen telden in hun leerlingenpopulatie nagenoeg alleen jongens. 'Minderheidsgroepen' vormen er de meerderheid: jongens met een andere etnische achtergrond (Marokkaans, Turks) of uit de lagere socio-economische klasse. De geobserveerde jongeren waren tussen 15 en 21 jaar oud. Het gaat om kwalitatief etnografisch onderzoek waarbij men gebruik maakt van participerende observatie, individuele semi-gestructureerde interviews met leerkrachten en groepsinterviews met de leerlingen. Men vertrekt vanuit een brede interesse en niet vanuit bepaalde hypothesen. Er wordt zo ruim mogelijk gegevens verzameld en genoteerd. In het onderzoeksrapport beschrijft men de interactie tussen de jongeren onderling en tussen de jongeren en hun leerkrachten vanuit het perspectief van de jongeren. Ook bespreekt men het leerkrachthandelen en duidt men het 'vallen en opstaan' van de leerkrachten in de interactie met hun leerlingen. Uit het onderzoek bleek dat de interactie tussen de jongeren wordt gekenmerkt door 3 interactiewijzen : kind-interactiewijze (wat refereert aan de etnische afkomst, afkomstcultuur, familiale kenmerken of gewoontes), de leerling-interactiewijze (refereert aan verwachtingen en betekenissen gegenereerd door de school) en de jongeren-interactiewijze (refereert aan door henzelf gegenereerde betekenissen). Deze wijzen wisselen elkaar voortdurend af en de jongeren-interactiewijze treedt sterk op de voorgrond. Elke klas heeft een eigen groepscultuur maar toch hebben de leerlingen veel met elkaar gemeenschappelijk zoals hetzelfde soort stoere verhalen, dezelfde interesses, hetzelfde type humor, grote interne solidariteit, het gebruik maken van het schooldiscours. Jongeren hechten, in tegenstelling tot het basisonderwijs meer belang aan hun etnische afkomst. Het belang van de etnische achtergrond komt vooral naar voor in het praten van de leerlingen. Leerlingen doorbreken de etnische afbakening vooral doorheen hun handelen in de klas. Interetnische samenwerking heeft in eerste instantie vooral een functioneel karakter : de leerlingen hebben elkaar nodig. Drie grote tendensen typeerden het leerkrachthandelen in het onderzoek. Een eerste tendens is het anticiperen op erger. Hierbij worden de jongeren niet gezien als leerlingen maar als potentiële chaosmakers. Dit impliceert dat de meeste leerkrachten handelen vanuit een controletendens en zodoende de organisatie van het onderwijsleerproces beperken tot het volgen van een handboek, invullen van werkblaadjes, klassikale en individuele oefeningen en/of doceren. Een tweede tendens is ieder voor zich. De schoolcultuur is er één van ieder voor zich waardoor de efficiënte leerkrachthandelingen beperkt blijven tot een aantal leerkrachten. De sterke leerkrachthandelingen die werden vastgesteld, zoals de collegiale omgang, het pro en reactief gebruik maken van de interactiewijzen, de succeservaringen met coöperatief leren en groepswerk blijven geïsoleerd bij individuele leerkrachten. Een derde tendens is 'de druiven zijn toch te zuur' wat de fatalistische ondertoon bij leerkrachten weerspiegelt als zij het hebben over wat ze al of niet kunnen bereiken met hun leerlingen.